

Asia: VN/22799/2022

Henkilöjunaliikenteen palvelut 2030-luvulla

Liikenne- ja viestintäministeriö pyytää teitä vastaamaan oheisiin kysymyksiin:

1. Näkemyksenne henkilöjunaliikenteen roolista liikennejärjestelmässä ja tulevaisuuden näkymät perusteluineen?

Ikääntyvien näkökulmasta arvioituna julkinen liikenne, ja siten myös henkilöjunaliikenne, on tärkeä. Julkinen liikenne mahdollistaa osaltaan ikääntyneiden ihmisten liikkumisen ja sosiaalisen osallistumisen yhteiskunnan muiden toimijoiden tavoin. Pienemmissä taajamissa, junaverkon äärellä asuville ikääntyneille ei useinkaan ole tarjolla vaihtoehtoisia julkisen liikenteen palveluita, kuten bussiliikenne. Lisäksi julkisen liikenteen suosiminen lisää turvallisuutta liikenteessä myös ikääntyneiden itsensä kannalta.

Junalippujen kohtuullinen hinnoittelu on tärkeä tekijä ikäihmisten kannalta. Suomessa keskimääräinen kokonaiseläke oli Eläketurvakeskuksen (linkki ETK sivuille) tilastojen mukaan vuonna 2022 1845 e/kk. Kahdella kolmasosalla eläke oli alle 2 000 e/kk.

Junaliikenteen kohtuuhintaisilla eläkeläislipuilla voidaan vaikuttaa joustavasti kysyntään ohjaamalla matkustajia myös hiljaisemmille matkustusajoille tai sesongeille.

Toimivalla ja kaikille väestöryhmille mahdollisella junaliikenteellä voidaan osaltaan tukea ilmastotavoitteiden saavuttamista.

2. Mielipiteenne Open access –periaatteen toimivuudesta palveluiden kehittymiseksi ja kilpailun lisäämiseksi Suomen rautatieliikenteen markkinoilla perusteluineen? sikkko avoimelle kysymykselle

Ei lausuttavaa tässä kohdassa.

3. Mitä muita kuin muistiossa esitettyjä näkökulmia tulisi ottaa huomioon määrittäessä tulevaa palvelutasoa?

Muistiossa on huomioitu hyvin esteettömyysedellytykset vammaisten ja ikääntyneiden matkustajaryhmien osalta. Vanhustyön keskusliitto haluaa kuitenkin kiinnittää huomiota myös seuraaviin ikäystävällistä palvelutasoa määrittäviin tekijöihin lausunnossa esitettyä laajemmin. Kommenttien perusteena on ennen kaikkea se, että väestö Suomessa ikääntyy syntyvyyden alenemisen ja eliniän pitenemisen johdosta merkittävästi. Vuoden 2025 lopussa Suomessa yli 65-vuotiaita olisi ennusteen mukaan noin 24 % ja tästä ryhmästä yli 75-vuotiaita noin 12 %. Vuonna

20235 osuudet olisivat noin 25 % ja 14% väestöstä (Sosiaali- ja terveysalan tilastollinen vuosikirja 2022, linkki [Julkari.fi](#)). Ikääntymisen fysiologiset vaikutukset vaikuttavat esimerkiksi ikääntyneen ihmisen liikkumiseen, näkökykyyn tai kognitioon, minkä vuoksi nämä seikat tulee huomioida palveluita suunniteltaessa.

Asemaverkosto

Kuluttajan kannalta palveluiden toimittajaa huomattavasti olennaisempi seikka on riittävä ja toimiva asemaverkosto. Korostamalla nopeita junia ja raideyhteyksiä menetetään pysähtymisiä, ja paikallisyhteyksiä, mikä ei välttämättä palvele ikääntyneitä ihmisiä. Asemien ja pysäkkien vähentäminen saattaa itseasiassa vähentää muiden kuin työssäkäyvien tai opiskelevien ihmisten julkisen liikenteen käyttöä, kun junayhteydet ovat vain suurten kaupunkien välisiä.

Palveluiden saavutettavuus

Palveluiden saavutettavuudella tarkoitetaan sitä, että erilaisten ihmisten on helppoa käyttää digitaalisia palveluita ja niissä olevia sisältöjä. Saavutettavuuden voidaan kuitenkin katsoa koskevan myös tietoa, palveluita ja asenteita (Inklusiivisen matkailun opas, linkki: [Inklusiivisen matkailun opas \(businessfinland.fi\)](#)). Saavutettavuus parantaa ihmisten yhdenvertaisuutta digitaalisessa maailmassa ja palveluissa. Junaliikenteen palveluita määriteltäessä tähän tulee kiinnittää erityistä huomiota ikääntyvien ihmisten asioinnin ja asiakkuuden mahdollistamiseksi.

Yksi yleisimmästä Vanhustyön keskusliiton toiminnassaan saamia ikääntyneiden ihmisten palautteita koskien VR:n palveluita, on ikääntyneiden ihmisten kokemat vaikeudet matkalipun hankkimisessa. Osa ikääntyvistä ihmistä kokee digitaalisten palveluiden, kuten lippuautomaattien tai sovellusten käyttämisen vaikeaksi, tai he eivät käytä lainkaan digitaalisia laitteita. Noin 280 000 suomalaista yli 65-vuotiaasta ei ole ikinä käyttänyt digitaalisia laitteita (Tilastokeskus 2021). Lisäksi on joukko, joilla on esimerkiksi älypuhelin, mutta jotka eivät syystä tai toisesta uskalla käyttää VR-sovellusta tai lippuautomaattia. Tällä hetkellä VR:n lippuja voi ostaa asemilla olevista lippuautomaateista tai VR-apista, kuitenkin digitaalista matkalippua kalliimmalla hinnalla. Lipputoimistoja on Suomessa vain kaksi, Helsingissä ja Tampereella. Lippuja voi ostaa myös R-kioskeilta yhden euron palvelumaksulisällä. Välttämättä kioski ei sijaitse aseman tai seisakkeen vieressä. Junassa ostettu lippu on huomattavan paljon kalliimpi ennalta ostettuun lippuun nähden.

Osalla ikääntyneistä saattaa olla hankalaa käyttää esimerkiksi näyttöjen kosketusnäyttöjä tai he eivät helposti hahmota sovelluksen rakenteita ja sisältöä. Jatkossa tulee edelleen säilyttää mahdollisuus ostaa lippu muutoin kuin digitaalisia laitteita tai sovelluksia käyttäen. Lipun hinnan tulisi olla sama riippumatta sen hankintatavasta.

Ikääntyvien ihmisten saatavilla tulisi olla helposti opastusta ja neuvontaa lipun hankkimiseen digitaalisesti. Näin osalle jatkossa voisi olla mahdollista siirtyä digitaalisten palveluiden käyttäjäksi turvallisista mielin. Osalle ikääntyneistä chatin käyttö on vierasta. Digitaalisen lipun ostajan tulee jatkossakin saada apua ja neuvoja helposti saavutettavalla tavalla, esimerkiksi puhelimitse.

Myös tiedonsaanti junaliikenteen reiteistä ja aikatauluista tulisi olla helposti saatavilla ja varmistaa jatkossakin mahdollisuus henkilökohtaiseen asiointiin puhelimitse.

Vanhustentyön Keskusliitto suosittelee palveluita ja prosesseja suunniteltaessa kuulemaan jo suunnitteluvaiheessa ikääntyneiden ihmisten mielipiteitä ja näkemyksiä. Mahdollista kilpailutusta varten haluttujen palveluiden määrittäminen halutun palvelutason varmistamiseksi on ensiarvoisen

tärkeää. Sinänsä digitaaliset palvelut ja niiden kehittäminen ovat tärkeitä, kunhan muistetaan huolehtia niistä henkilöistä, jotka eivät käytä digipalveluita.

Kansallisessa ikäohjelmassa (stm.fi/ikaohjelma) kannustetaan yhteiskunnan toimijoita mahdollisimman toimintakykyisen ikääntymisen turvaamiseen sekä taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä palvelujärjestelmän rakentamiseen.

Esteettömyys ja apuvälineiden säilyttäminen

Tarve esteettömyyteen on huomioitu lausunnossa hyvin. Käytännössä helppokulkuisuuden junien, asemien ja laiturein helppokulkuisuuden toteuttaminen edellyttää kuitenkin vielä toimenpiteitä monin paikoin.

Osa ikääntyneistä ihmisistä käyttää liikkumisensa tueksi esimerkiksi kävelytukea tai rollaattoria. Esimerkiksi junaan nousu, vaunussa kulkeminen ja istumapaikalle siirtyminen tulisi olla mahdollista helposti. Junan käytävälle tulisi mahtua vaivatta rollaattorin kanssa. Ovien tulisi olla hitaasti sulkeutuvia, jotta ikääntynyt hitaammin liikkuva tai apuvälinettä käyttävä uskaltaa nousta junaan tai siirtyvä vaunusta toiseen vaivatta. Apuvälineitä tulisi voida säilyttää matkan ajan helposti saatavilla. Esteettämiä WC-tiloja tulisi olla helposti saatavilla.

Junalaiturien hissien tai liukuportaiden toimintakuntoon tulisi kiinnittää aiempaa enemmän huomiota. Laitureille siirrytään joissakin asemilla portaita pitkin ja tuolloin hissien epäkuntoisuus saattaa estää matkan. Lisäksi usein kuultu toive ikäihmisiltä on istuimien saaminen julkisiin tiloihin ja esimerkiksi odotussaleihin tai junalaitureille.

Juna- ja avustajapalvelut ovat ikääntyvien ihmisten kannalta tärkeitä. Niiden taso tulisi pitää vähintään nykyisellään tai parantaa.

4. Millaisia investointeja henkilöjunaliikenteen kilpailun avaaminen mielestänne edellyttää?

Ei lausuttavaa tässä kohdassa.

5. Kuinka parhaiten mielestänne taataan toimijoiden syrjimätön pääsy kalustoon, varikoille, asemille ja huoltopalveluihin

Ei lausuttavaa tässä kohdassa.

6. Näkemyksenne henkilöjunaliikenteen palveluiden ja infrastruktuurin tulevaisuuden rahoitukseen?

Rahoitus tulisi järjestää jatkossa siten, että junaliikenteen käyttäminen olisi realistinen vaihtoehto ikääntyneen ihmisen kannalta. Kilpailutuksen ei tule aiheuttaa korotuksia lippujen hinnoitteluun tai ikääntyvien tarvitsemien avustavien palveluiden hinnoitteluun lisämaksullisiksi palveluiksi.

7. Kuinka henkilöjunaliikenteen ostot tulisi organisoida, resursoida ja rahoittaa tulevaisuudessa?

Ei lausuttavaa tässä kohdassa.

8. Näkemyksenne hankkeen mahdollisesta aikataulusta?

Ei lausuttavaa tässä kohdassa.

Muut näkemyksenne aiheesta

Vapaa vastauksenne:

Kaikille ikäryhmille saavuttavat ja esteettömät palvelut tulee tunnistaa ja määritellä huolellisesti ennen mahdollista kilpailutusta. Tämä on mielestämme yksi merkittävä tekijä lopputulokseltaan onnistuneen hankinnan kannalta.

Elomaa Sari
Vanhustyön keskusliitto - Centraförbundet för de gamlas väl ry